

คุณภาพชีวิตประชาชนภายใต้การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
และเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบล

Quality of life under the establishment of Philosophy of Sufficiency Economy
and New Agricultural Theory Learning Center of the Sub-district

(วันรับบทความ: 15 เมษายน 2565; วันแก้ไขบทความล่าสุด: 31 พฤษภาคม 2565; วันตอบรับการตีพิมพ์บทความ: 5 มิถุนายน 2565)

ณัฐพงศ์ รักงาม *

Nattapong Rakgam *

วาราดวง สมณาศักดิ์**

Waraduang Sommanasak **

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอคุณภาพชีวิตประชาชนภายใต้การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบล พบว่า คุณภาพชีวิตประชาชนภายหลังมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านการศึกษา ด้านรายได้ ด้านการมีส่วนร่วมในชุมชนและด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์แรกเริ่มของการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ที่ต้องการให้ประชาชนได้ตระหนักรู้และเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ให้เกิดการจัดการความรู้ของชุมชนในรูปแบบชุมชนศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่คนไทยทุกคนควรรียึดถือเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตประชาชน, ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบล

Abstract

This article aims to present the quality of life of the people and the establishment of a Philosophy of Sufficiency Economy and New Agricultural Theory Learning Center of the Sub-district. People have better quality of life for 5 aspects. There were mental aspect, education aspect, income aspect, participation in the community aspect and the environment aspect which is in accordance with the initial objectives of the establishment of the learning center that wants people to be aware of and develop quality of life as well as

* อาจารย์ประจำ, โปรแกรมวิชาการปกครองท้องถิ่น สำนักวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย,

E-mail: tokykung@hotmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, โปรแกรมวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สำนักวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย,

E-mail: waraduang@hotmail.com

to disseminate knowledge to the knowledge management of the community in the form of a community study in accordance with the philosophy of the sufficiency economy that all thai people should uphold as a guideline in applying quality life.

Keywords: Quality of life, Philosophy of Sufficiency Economy and New Agricultural Theory Learning Center of the Sub-district

1. บทนำ

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาในเชิงระบบและโครงสร้างระดับชาติที่สั่งสมมานานในสังคมไทยจนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความยั่งยืนในการพัฒนาประเทศ แม้ว่าภาครัฐจะให้ความสนใจการแก้ไขปัญหาความยากจนมาโดยตลอด แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขให้บรรลุผลได้อย่างแท้จริง เพราะมีปัจจัยหลายด้านเข้ามาเกี่ยวข้องส่งผลให้ปัญหาความยากจนมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องเร่งดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นระบบ ด้วยการกระจายโอกาสให้คนที่มีฐานะยากจนสามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้เท่าเทียมกับคนที่มีฐานะปานกลางหรือร่ำรวย นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งรวมทั้งพัฒนาศักยภาพของคนจนให้สามารถก่อสร้างตัวและพึ่งพาตนเองได้ควบคู่ไปกับการปรับปรุงระบบบริหารจัดการภาครัฐ ปรับกฎระเบียบต่าง ๆ ให้เอื้อต่อคนจนให้ได้รับโอกาสและความเป็นธรรมอย่างแท้จริง สำหรับการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ยั่งยืน โดยเน้นให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ สามารถสร้างรายได้ให้เพิ่มมากขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แนวทางหนึ่งคือการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสเพื่อชี้แนะมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของพสกนิกรชาวไทยมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (วรตวง สมณศักดิ์, 2561)

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ เพื่อให้การบริหารและการพัฒนาประเทศดำเนินไปในทางสายกลาง อีกทั้งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักที่ใช้สำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้และยกระดับรายได้ของประชาชน ซึ่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบในเรื่องของความพอเพียงอยู่ 3 ด้าน คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ภายใต้สองเงื่อนไข คือ ความรู้และคุณธรรม

จากความสำคัญของแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว รัฐบาลจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศโดยยึดหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) จนถึงฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (นิสรา ใจชื่อ, 2557) หากชุมชนหรือสังคมใดปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้ชุมชนหรือสังคมนั้นเกิดความสมดุลและมีความพร้อมต่อการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ประกอบอาชีพตามสภาพของชุมชนหรือท้องถิ่นโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่บุคคลอื่น อีกทั้งยังสามารถใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตโดยไม่ยึดติดกับค่านิยมที่เน้น

การบริโภคนิยม ซึ่งหากประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ จะทำให้ประชาชนเข้มแข็ง เมื่อประชาชนเข้มแข็ง ชุมชนและสังคมก็จะเข้มแข็ง ส่งผลให้ประเทศชาติเข้มแข็งตามมา และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในชุมชนให้ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้ รัฐบาลจึงได้มอบนโยบายให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ร่วมกับกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบลขึ้นทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น 7,424 แห่ง โดยได้มีพิธีเปิดศูนย์เรียนรู้ฯ พร้อมกันทั่วประเทศในวันที่ 13 มิถุนายน 2559 ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ในพิธีเปิดศูนย์เรียนรู้ฯ (วารดวง สมณศักดิ์, 2561)

2. บทบาทของศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบล

2.1 วัตถุประสงค์

การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบล มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติในการขยายผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ประชาชน อีกทั้งเพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดตั้งหมู่บ้านการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทและสนับสนุนแนวทางในการเผยแพร่องค์ความรู้ตามหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ผ่านกลไกการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) โดยให้บุคลากร นักศึกษาของกศน. และประชาชนได้ตระหนักรู้และเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเผยแพร่องค์ความรู้ให้เกิดการจัดการความรู้ของชุมชนในรูปแบบชุมชนศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่คนไทยทุกคนควรยึดถือเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ

2.2 การดำเนินงาน

ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบลจะดำเนินงานโดยกรรมการบริหารศูนย์ฯ ที่ประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ชาวบ้าน ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบ อาทิ การอบรม การศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ซึ่งครูกศน.ตำบลจะทำหน้าที่ประสานความร่วมมือรวมทั้งอำนวยความสะดวกระหว่างปราชญ์ชาวบ้านหรือประชาชนที่ประสบความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับประชาชนที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองในการเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาความยากจนและสร้างภูมิคุ้มกันรวมทั้งเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไป

2.3 ภารกิจ

ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบลมีภารกิจที่สำคัญคือเป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้ รวบรวม ขยายผล เชื่อมโยง สร้างเครือข่ายและเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่และการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทตามแนวพระราชดำริและหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่าง

ต่อเนื่องมีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยบูรณาการการทำงานและประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เช่น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) มูลนิธิครอบครัวพอเพียง และ กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น ทั้งนี้ศูนย์เรียนรู้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการดำเนิน 2 ลักษณะ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบลที่ดำเนินการในพื้นที่ตั้งของ กศน.ตำบล กับลักษณะที่ดำเนินการโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ตั้ง กศน.ตำบล ซึ่งเป็นการประสานงานและดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่าย

ภาพที่ 1 ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบล

บทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ฯ ประจำตำบลเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ประชาชน การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ฯ ประจำตำบล ประกอบด้วย 6 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรการเพาะและเลี้ยงกบ หลักสูตรการเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์แบบกึ่งธรรมชาติ หลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน หลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษ หลักสูตรการขยายพันธุ์พืชและหลักสูตรการปลูกและแปรรูปหญ้าแฝก ซึ่งทั้ง 6 หลักสูตรมาจากความต้องการของชาวบ้าน โดยการสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านว่าต้องการเรียนรู้เรื่องอะไรที่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเอง หลังจากนั้น กศน. ตำบลก็นำมาบรรจุเป็นหลักสูตรของศูนย์เรียนรู้ฯ เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนที่สนใจเรียนรู้ต่อไป

3. คุณภาพชีวิตของประชาชนภายใต้ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบล

3.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต

กุหลาบ รัตนสังฆธรรม (อ้างถึงในประเสริฐ แก้วไพฑูรย์, 2556) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้อย่างละเอียด ดังนี้

คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ ซึ่งรวมเอาทุกด้านของชีวิตไว้ทั้งหมด ซึ่งบุคคลสามารถดำรงอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถแสดงมิติต่าง ๆ ของคุณภาพชีวิตไว้ได้ ดังนี้

คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย หมายถึง อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย พลังงาน การ ออมทรัพย์ สิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัวและในการประกอบอาชีพ

คุณภาพชีวิตด้านอารมณ์ หมายถึง การพักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณประโยชน์ ความนิยมชมชอบใน ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัวและชุมชน ความรักและความเป็นเจ้าของที่มีต่อ หมู่คณะ

คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สภาวะแวดล้อมที่บริสุทธิ์ สะอาดและเป็น ระเบียบ ปราศจากมลภาวะในดิน น้ำ อากาศและเสียง มีทรัพยากรที่จำเป็นแก่การดำรงชีพและการคมนาคมที่ สะดวก

คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม หมายถึง โอกาสในการศึกษา การประกอบอาชีพที่เท่า เทียมกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ความปลอดภัยในร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สิน การปกครองที่ให้ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค ความเป็นธรรมด้านรายได้และทางสังคม ความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ความ เป็นระเบียบวินัย มีความเห็นอกเห็นใจกันและมีค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางศาสนา

คุณภาพชีวิตด้านความคิด หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก ชีวิตและชุมชน การศึกษา วิชาชีพ ความสามารถในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของตัวเอง ครอบครัว และชุมชน การเป็นที่ ยอมรับของชุมชน การสร้างความสำเร็จด้วยตนเองและการมีเป้าหมายในชีวิตที่เหมาะสม

คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ หมายถึง การมีคุณธรรมในส่วนตัวและสังคม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต เมตตา กรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล กตัญญูกตเวทิต์ ความจงรักภักดีต่อชาติ ความศรัทธาในศาสนา ความเสียสละและการ ละเว้นจากอบายมุข

โดยสรุป คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีชีวิตอยู่ด้วยความพึงพอใจในสิ่งที่ตนได้สัมผัสทั้งทางร่างกายและ จิตใจทั้งนี้ความรู้สึกดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับบุคคลสังคมและวัฒนธรรมแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ

3.2 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

องค์ประกอบที่จะทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น ควรประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐาน 4 ด้าน คือ (ประเสริฐ แก้วไพฑูริย์, 2556)

3.2.1 ปัจจัยด้านร่างกายและสติปัญญา หมายถึง การที่มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้น จะต้องมีความเป็นปกติของร่างกายและสติปัญญาเป็นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ การมีอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายที่ สมบูรณ์ ครบถ้วน มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง มีผลกำลังที่สามารถทำกิจกรรมงานได้ดีเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ มี ระดับพัฒนาการของสติปัญญาเป็นปกติ สามารถศึกษาเล่าเรียนคิดไตร่ตรองหาเหตุผลต่าง ๆ รวมทั้งสามารถ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

3.2.2 ปัจจัยด้านจิตใจและอารมณ์ หมายถึง การเป็นผู้ที่มีจิตใจดี มีอารมณ์แจ่มใส มั่นคง ไม่แปรปรวน หงุดหงิดหรือโมโหง่าย มีคุณธรรม ไม่อิจฉาริษยาหรือเคียดแค้นพยาบาทผู้อื่น มองโลกในแง่ดี มีความโอบอ้อมอารี พร้อมทั้งจะช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากหรือเดือดร้อนเสมอ การมีพื้นฐานด้านจิตใจและ อารมณ์ที่ดีจะช่วยให้บุคคลเกิดความสุขและความสงบในการดำรงชีวิต

3.2.3 ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเป็นคนที่ได้รับการยอมรับจากคนทั่วไป อันเนื่องมาจากการมีมนุษยสัมพันธ์อันดี มีความสามารถในการปรับตัว ยอมรับความสามารถและความสำคัญของผู้อื่น ตลอดจนสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่รอบตัว ดังนั้นจึงเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าของบุคคลและสิ่งแวดล้อมและคิดที่จะปรับปรุงพัฒนาให้สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นคงคุณค่าและประโยชน์ตลอดไป จะยอมให้เกิดความเสียหายหรือมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมบ้างก็เป็นเพียงส่วนน้อยที่สุด การมีความสมบูรณ์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้บุคคลมีชีวิตที่เหมาะสม กลมกลืนและเข้ากันได้ดีกับสังคมและสิ่งแวดล้อมของตน

3.2.4 ปัจจัยด้านสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต หมายถึง ความสามารถที่จะจัดหาสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ที่ช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างดีตามฐานะของตนเอง ตลอดจนสภาพของสังคม เศรษฐกิจและยุคสมัย ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ ปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตลอดจนการได้รับการศึกษา การพักผ่อน ฯลฯ ซึ่งบุคคลจะต้องจัดหรือจัดให้มีขึ้นตามความจำเป็นในสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม การมีปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่ดีและพอเพียงย่อมช่วยให้บุคคลมีความสุขสบาย ไม่ลำบากขัดสนและยอมนำมาซึ่งความสุขและความพึงพอใจในชีวิต

3.3 ตัวชี้วัดในการวัดคุณภาพชีวิต

องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2009 อ้างถึงใน ศิรินันท์ กิตติสุขสถิตและคณะ, 2556, น. 21) ได้เริ่มโครงการพัฒนาดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index : HDI) โดยมีแนวคิดในการวัดคุณภาพชีวิต หรือ ความอยู่ดีมีสุขว่าไม่ควรเน้นให้ความสำคัญในเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว เช่น รายได้หรือผลผลิต เป็นต้น แต่ควรวัดด้วยตัวชี้วัดทางสังคมที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์ที่ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ การมีชีวิตที่ยืนยาว ความรู้ และมาตรฐานความเป็นอยู่

นอกจากนี้องค์การยูเนสโก (UNESCO, 1978 อ้างถึงในศิรินันท์ กิตติสุขสถิตและคณะ, 2556, หน้า 20) กล่าวว่าพื้นฐานคุณภาพชีวิตของประชาชนดูได้จาก 1) รายได้ครอบครัวที่พอเพียงแก่การเลี้ยงชีพ 2) การมีงานทำ 3) การศึกษาและอัตราการรู้หนังสือของประชาชน 4) โอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมือง 5) การมีเอกราชของประเทศโดยปราศจากการแทรกแซงจากรัฐบาลอื่น

ขณะที่องค์การอนามัยโลก (WHO) (The WHOQOL Group, 1995 อ้างถึงในศิรินันท์ กิตติสุขสถิตและคณะ, 2556, น. 21) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม วัฒนธรรมและค่านิยมในเวลานั้นๆ และมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมาย ความคาดหวังและมาตรฐานที่แต่ละคนกำหนดขึ้นซึ่งประกอบด้วย 4 มิติ ดังนี้ 1) มิติด้านสุขภาพกาย 2) มิติด้านสุขภาพจิต 3) มิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และ 4) มิติด้านสภาพแวดล้อม

โดยสรุปตัวชี้วัดในการวัดคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย (Objective Well-being) และตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-being) กล่าวคือ ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย (Objective Well-being) เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ มุ่งไปที่วัตถุ รายได้ของชาติหรือครัวเรือน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (Baster, 1985 อ้างถึงใน ศิรินันท์ กิตติสุขสถิตและคณะ, 2556, น. 18) ตัวอย่างของตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย ได้แก่ อัตราการอ่านออกเขียนได้ อายุเฉลี่ยเมื่อแรก

เกิด ประเภทของที่อยู่อาศัยและค่าครองชีพ อย่างไรก็ตามตัวชี้วัดประเภทนี้ไม่สามารถอธิบายสังคมได้อย่างแท้จริง

ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-being) เกี่ยวข้องกับการวัดความพึงพอใจ ความรู้สึกทัศนคติและความเข้าใจในระดับบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้เนื่องจากมีความยากในการวัดและกำหนดตัวชี้วัดนี้ถูกออกแบบมาเพื่อวัดความสุขและความพึงพอใจของมนุษย์ จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ พบว่าภายหลังจากรัฐบาลมีนโยบายจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ใน พ.ศ. 2559 คุณภาพชีวิตของประชาชนทั้ง 5 ด้านในภาพรวม ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านการศึกษา ด้านรายได้ ด้านการมีส่วนร่วมในชุมชนและด้านสิ่งแวดล้อม ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยเรื่องบทบาทของศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบลที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา, วราดวง สมณศักดิ์, 2561)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของประชาชนก่อนและหลังการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ 5 ด้าน

ประเด็น	คะแนนเฉลี่ย ก่อนการจัดตั้ง ศูนย์เรียนรู้ฯ	ระดับ ความพึงพอใจ	คะแนนเฉลี่ย หลังจัดตั้ง ศูนย์เรียนรู้ฯ	ระดับ ความพึงพอใจ
ด้านจิตใจ	3.65	มาก	4.10	มาก
ด้านการศึกษา	3.38	ปานกลาง	3.95	มาก
ด้านรายได้	3.47	ปานกลาง	4.00	มาก
ด้านการมีส่วนร่วม ในชุมชน	3.36	ปานกลาง	4.01	มาก
ด้านสิ่งแวดล้อม	3.68	มาก	4.24	มาก

ที่มา วราดวง สมณศักดิ์ (2561)

คุณภาพชีวิตของประชาชนทั้ง 5 ด้าน ในภาพรวม ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านการศึกษา ด้านรายได้ ด้านการมีส่วนร่วมในชุมชนและด้านสิ่งแวดล้อม สามารถวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

1) **ด้านจิตใจ** การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ทำให้ประชาชนพึงพอใจในชีวิตของตนเองและรู้สึกว่าชีวิตมีความหมายและมีเป้าหมาย พร้อมทั้งรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ คือเพื่อต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

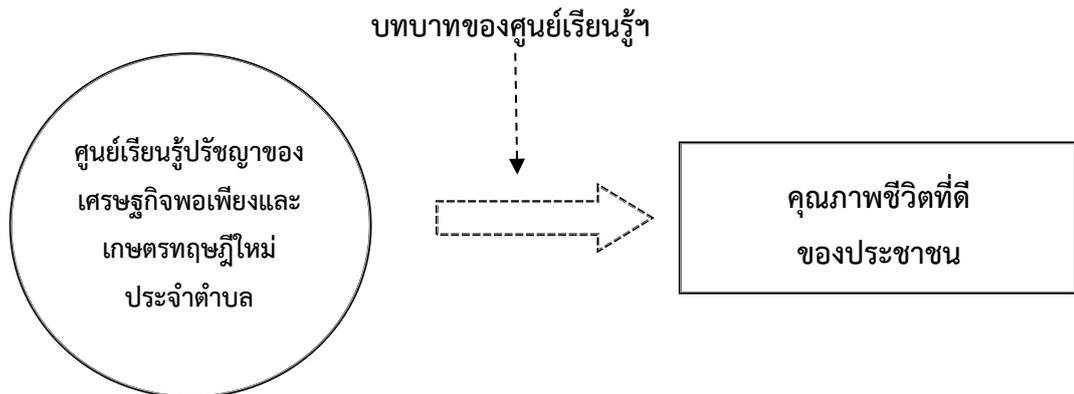
2) **ด้านการศึกษา** การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ทำให้ประชาชนมีความรู้และมีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ อีกทั้งยังมีโอกาสได้รับการฝึกอบรม เรื่องการส่งเสริมอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

3) **ด้านรายได้** การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ ฯ ทำให้ประชาชนมีการประกอบอาชีพและมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ประชาชนสามารถหารายได้เพิ่มเติม (เสริม) จากการศึกษาเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงประจำตำบล และภายหลังจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ประชาชนมีการเก็บออมเงินสำหรับการใช้จ่ายในอนาคต

4) **ด้านการมีส่วนร่วมในชุมชนและด้านสิ่งแวดล้อม** ภายหลังการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ประชาชนมีส่วนร่วมในชุมชนมากขึ้น พร้อมทั้งได้ร่วมมือกันกับเพื่อนบ้านในการแก้ปัญหาในชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามความต้องการและความสนใจที่หน่วยงานภาครัฐ/เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ

5) **ด้านสิ่งแวดล้อม** ภายหลังการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ประชาชนได้อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และสภาพแวดล้อมในชุมชนดีต่อสุขภาพของท่านและครอบครัว

กล่าวโดยสรุปจากการวิเคราะห์คุณภาพชีวิตของประชาชนภายหลังการก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ พบว่าประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์แรกเริ่มของการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ที่ต้องการให้ประชาชนได้ตระหนักรู้และเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ให้เกิดการจัดการความรู้ของชุมชนในรูปแบบชุมชนศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่คนไทยทุกคนควรยึดถือเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ

จากภาพที่ 3 อธิบายได้ว่าศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบลมีบทบาทในการส่งเสริมและยกระดับให้คุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในแต่ละตำบลมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการดำเนินชีวิตภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่พระราชทานแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่ประชาชน ตั้งแต่ พ.ศ.2517 โดยต้องการให้ประชาชนดำรงชีวิตในทางสายกลาง ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ่มเฟือย ประหยัด อุดม ซึ่งต่อมาเรียกว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความมีเหตุผล ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกัน ภายใต้ความรู้และคุณธรรม อย่างไรก็ตามหากประชาชนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะส่งผลทำให้ชุมชนสังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นไปตามวิสัยทัศน์ขององค์การสหประชาชาติที่ประกาศเป้าหมายการพัฒนา คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ถือเป็นวาระแห่งการพัฒนาของโลกร่วมกัน โดยเริ่มใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2558-2573

4. บทสรุป

รัฐบาลให้ความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนผ่านการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นอย่างมาก เห็นได้จากการที่รัฐบาลนำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้มอบนโยบายให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ลงนามบันทึกข้อตกลง (MOU) ร่วมกับกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ให้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ขึ้นทั่วประเทศ โดยมีพิธีเปิดศูนย์เรียนรู้ฯ ในวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2559 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ เพื่อรักษาความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติในการขยายผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ประชาชน อีกทั้งเพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดตั้งหมู่บ้านการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทและสนับสนุนแนวทางในการเผยแพร่องค์ความรู้ตามหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ผ่านกลไกการจัดการศึกษาของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั่วประเทศเพื่อต้องการให้ประชาชนได้ตระหนักรู้และเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเผยแพร่องค์ความรู้ให้เกิดการจัดการความรู้ของชุมชนในรูปแบบชุมชนศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่คนไทยทุกคนควรยึดถือเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบลจะดำเนินงานผ่านกระบวนการบริหารศูนย์เรียนรู้ฯ ที่ประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม (Civil Society) ผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ฯ นั้น ดำเนินการหลากหลายรูปแบบ อาทิ การอบรม การศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ โดยมีตัวแทนจากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของแต่ละตำบลทำหน้าที่ประสานความร่วมมือรวมทั้งอำนวยความสะดวกระหว่างปราชญ์ชาวบ้านหรือประชาชนที่ประสบความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับประชาชนที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองในการเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาความยากจนและสร้างภูมิคุ้มกัน รวมทั้งเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนตลอดไป จากการศึกษาพบว่าภายหลังจากที่รัฐบาลได้มีนโยบายให้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ขึ้นคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นอย่างชัดเจน โดยคุณภาพชีวิตในนี้ได้ดำเนินการวิเคราะห์ทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านการศึกษา ด้านรายได้ ด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐบาลที่ต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความอยู่ดีกินดีภายใต้การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

นิสรใจเชื้อ. (2557). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง.

กรุงเทพมหานคร : ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ประเสริฐ แก้วไพฑูรย์. (2556). คุณภาพชีวิตของคนในเขตเทศบาลนครแหลมฉบังจากการที่มีแรงงานต่างด้าว

เข้ามา. เชียงใหม่ : แบบฝึกหัดการวิจัยปัญหาเศรษฐกิจปัจจุบัน คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วราดวง สมณาศักดิ์. (2561). บทบาทของศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่

ประจำตำบลที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา.

สำนักวิชาการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิตและคณะ. (2556). คุณภาพชีวิต การทำงานและความสุข. โครงการจับตาสถานการณ์

ความสุขของคนทำงานในประเทศไทย. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล,

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมดาเพลส จำกัด.